

Podmaniczky Szilárd

NEMES ÍRÁS

Már a harmadik igent mondtam ki, miközben mindegyre csak nemre gondoltam, és azt hittem két igen után, hogy legalább a harmadiknál nemet mondok, de akkor is egy igen csúszott ki a számon, s ezzel egyre mélyebbre sodródtam abba az útvesztőbe, amelynek falát csupa igenel köveztem ki, holott a beszélgetés kezdetén még az járt a fejemben, hogy majd most végre mindent tagadhatok a tőlem kitelő legnagyobb elragadtatással és szenvedéllyel, és végre érvényt szerezhetek annak a lehengető tiszta pesszimista hangvételnek, amelyre még ma is átkozottul nagy örömmel gondolok vissza. De képtelen voltam három egyszerű és áttetsző – számomra áttetsző – igen után a mindent elsöprő és utólag mindent tagadó nemre átváltani. A lényegre tekintve az igenekkel sem hazudtam, hanem áthidaló megoldásnak tekintettem őket az igazság és a hazugság között, amely hidra akkor, abban a párbeszédben rákényszerítettek, s éppen e kényszer megérzésének köszönhetően próbáltam elfedni mindazt, amit beszélgetés közben gondoltam. Azt éreztem akkor, hogy leckét kapok saját gondolataimból, hogy az a tanárforma ember most megleckéztet, és saját logikám alapján próbál olyan útvesztőbe sodorni, amelynek végén saját tudatlanságom és önmagam megalázása vár majd. Ezt a nyomást már a beszélgetés elején megéreztem, s ezért kényszerítettem magamra háromszoros igent, miközben mindvégig a nemes válaszok jelölték ki bennem az útirányt. Alárendeltem tehát magam a tanárforma ember logikájának, gondolatfelfogásának, s ezzel egy csapásra érintetlenül hagytam azokat a tartományokat, amelyeket magamban csak nemekkel zárhattam körül, így az ő útvesztőjében bolyongva nem kellett attól tartanom, hogy saját útvesztőmben kerülök terítékre, hanem csak az övében, amely számomra egyáltalán nem volt meggyőző akkoriban. Nem tágítottam tehát attól a rég felhajtott és nagyvonalú tényről, hogy már maga az, hogy élek, és ennek nem vetek véget egy jól kiszámított mozdulattal, már maga ez optimizmusom legveleje, s hogy ez az önmegtartóztatáson – és tegyük hozzá: kisebb fajta félszen – alapuló optimizmus mindegyre megkövetelte egy átgondolt és szép ellensúly elhelyezését. A tanárforma ember épp ezt, az ellensúly elhelyezésén alapuló érzékeny egyensúlyt próbálta kikezdeni válaszaimmal, csak hogy azzal egyáltalán nem számolt, hogy egy önmeggyőzésre használt párbeszédben felbonthatatlan az egyensúly,

ha emez (itt én) a beszélgetés logikáját borogatja azzal, hogy nem a számára helyes választ adja, hanem úgy megkeveri az igaz és hamis állítások logikáját, mint egy kártyapaklit a másik orra előtt. Nem kellett sokáig várnom, mire a negyedik igen is a levegőbe röpült, s ezután már teljes figyelmemet annak szenteltem, hogy majd azzal, hogy egész lényemben megcáfol, egyszer csak rádöbben, önnön cáfolatát hajtotta végre. Szívesen bolyongtam tehát az ő nagyreményű útvesztőjében, haladásomat csupán az nehezítette, hogy a negyedik igen után felfedeztem munkámban egy parányi foltot, amely folt a saját elképzeléseim szerint már aljasságnak számított. Pedig mi sem állt távolabb tőlem akkoriban, mint hogy olyan fokára emeljem az aljasságom, ami már rajtam is léket üthet, s meglékelve süllyedjek el szégyenemben. Bár meglehet, akkoriban nem csak magam miatt éreztem szégyent, hanem gyalázatosnak gondoltam mindazokat is, akik arra vártak, hogy szégyenemet megérezzem, majd később bevalljam. E kétfelől érzett, ezért rám záruló szégyen ma már többé nem foghat el, hiszen mióta a pesszimizmusom az egyensúly egyedüli megtartója, többé nem érezhetek szégyent. És valójában nem is érzek; tehát válaszom: nem. De ezt csak magamban gondolom még most is, amikor újra eszembe jut a párbeszéd, amelybe az a tanárforma ember lendített akkoriban. E visszaemlékezésben talán némileg szépítem a dolgot, holott már aznap este, amikor a párbeszéd egy mindent elnémító halálhírben ért véget, tudtam, hogy erre a párbeszédre még évekig emlékezni fogok, s még akkor éjszaka, bár egy kissé elnehezülve a hirtelen halálhírtől, apró jegyzeteket készítettem a fejemben villanyoltás után. Az éjszaka csillagmentes volt, és könnyen kedvem szeghette volna a párbeszédben szerzett fáradság is, de mégis jegyzetelésbe fogtam a fejemben, mert az az érzésem támadt, hogy a halálhírral megpecsételt párbeszédünkre még évek múltán is visszaemlékszem a magam módján, s akkor egyszer csak, lejegyzem, volt, ami volt. Akkor éjszaka először arra gondoltam, hogy egyből lejegyzek mindent egy papírra, de akkori tapasztalataim azt mutatták, hogy az éjszaka lejegyzett gondolatok másnap a napfényben elveszítik rendeltetésüket, mert a napfény képes felborítani az éjszaka keletkezett egyensúlyt, s a feljegyzőn elhatalmasodik a tökkel-ütöttség érzése azon gondolatok kapcsán, amelyek éjszaka még ragyogtak neki.

